

Project HOE?

Hogere Opbrengsten Educatieve ouderprogramma's (0-6 jaar)?

Oplegger bevindingennotitie

Door gebruik te maken van kennis uit de gedragswetenschap kan de opbrengst van ouderprogramma's mogelijk worden verhoogd.

In het project HOE?¹ onderzochten we niet het 'wat' maar het 'hoe'? We deden dat door op zoek te gaan naar het antwoord op de vraag of de gedragswetenschap een rol zou kunnen spelen bij het verhogen van de opbrengsten van ouderprogramma's (0-6 jaar). Er bestaat grote consensus over wat ouders zouden moeten doen om hun kinderen van die leeftijd te ondersteunen – het bieden van een geletterde thuisomgeving – en de meeste klassieke ouderprogramma's richten zich op een of andere manier op die doelstelling. Jarenlang onderzoek laat zien dat het gaat om een taaie opdracht. Als er al effecten worden waargenomen zijn die gering, of kortdurend. Het is blijkbaar ingewikkeld om gewoontes en gedrag blijvend te veranderen. Het was onze inschatting dat de gedragswetenschap een ingang zou kunnen bieden voor zo'n verandering.

Om die inschatting te toetsen deden we literatuuronderzoek naar ouderbetrokkenheid en de effecten van bestaande ouderprogramma's. Datzelfde deden we op het voor ons nieuwe terrein van de gedragsbeïnvloeding. Daarnaast spraken we met diverse experts uit beide disciplines, afkomstig uit wetenschap en praktijk.

Over ouderprogramma's:

1. Een geletterd thuismilieu is een sterk bepalende factor voor onderwijssucces van een kind.
2. Met ouderprogramma's voor lage-SES-ouders wordt nationaal en internationaal getracht om het thuismilieu van deze ouders te 'beïnvloeden'. In Nederland is momenteel sprake van een derde golf aan dergelijke ouderprogramma's (in de leeftijd van 0-6 jaar).
3. De samenstelling van de doelgroep van lage-SES-ouders is zeer gevarieerd. Ouders verschillen sterk in achtergrond, opleiding, vaardigheden- en taalniveau. Ouderprogramma's zijn vaak op de hele brede groep gericht.
4. Uit effectevaluaties blijkt dat de opbrengsten van ouderprogramma's in het algemeen tegenvallen, beperkt zijn. Moeders en/of vaders die aan het programma hebben deelgenomen, blijken enkele maanden later veelal weinig van het 'beoogde gedrag' (richting geletterd thuismilieu) te vertonen.
5. Aanbevelingen uit de effectevaluaties betreffen: beter afstemmen op de doelgroep; verbinding met ouders maken; korte stimulerende activiteiten bieden, in aansluiting op de dagelijkse praktijk; huisbezoeken; aanbod en ondersteuning in eigen taal.
6. De huidige ouderprogramma's zijn zich veelal bewust van de complexiteit/taaiheid van de materie. Veel programmaontwikkelaars zijn zoekende naar en/of al bezig met programma-versterkingen, om zo grotere effecten te gaan behalen.
7. Veel programma's zijn ontwikkeld vanuit de onderwijs- of de welzijnssector. Veelal is nog niet of in een bescheiden mate, meegedacht vanuit de gedragsexpertisehoek of gebruikgemaakt van kennis uit deze hoek. Dit zou een zinvolle aanvulling kunnen gaan betekenen voor de ouderprogramma's.

¹ Dit project is mede-gesubsidieerd vanuit de Tel mee met Taal-subsidiering van het ministerie van OCW en SZW. Diverse partners uit Dordrecht en Nijmegen (gemeente, bibliotheken en voorschoolse organisaties) ondersteunden de aanvraag.

Over gedragskennis:

1. Door ouderinterventies te beschouwen als een pogingen tot een *gedragsverandering*, ontstaat een perspectief waaruit door meerdere disciplines kan worden nagedacht over verbetering
2. Inzichten uit de gedragswetenschap kunnen de effecten van ouderinterventies verhogen. Alle gedragsexperts zijn daar optimistisch over. Maar niet zonder meer. Simpele trucs bestaan niet.
3. Het doelgedrag van een interventie moet haalbaar, simpel en duidelijk zijn en de gebruiker moet beschikken over de benodigde vaardigheden. Mogelijk wordt (een deel van) de ouders in klassieke programma's overvraagd.
4. Om een goede interventie te ontwerpen is grondige kennis van de doelgroep een vereiste. Die moet veel verder reiken dan bijvoorbeeld opleiding of culturele achtergrond. De literatuur spreekt van 'deep insight'
5. Interventies gericht op gedragsverandering zijn vrijwel altijd complex, bestaan uit meerdere onderdelen die met elkaar samenhangen en hebben betrekking op verschillende groepen belanghebbenden.
6. Bij het ontwerp van een gedragsinterventie zijn meerdere mensen betrokken, afkomstig uit verschillende disciplines. Zij opereren, in wisselende samenstellingen, als een team, onder regie van bijvoorbeeld een universiteit.
7. Laat nieuwe interventies zich op kleine schaal bewijzen, alvorens ze breed in te voeren. Experimenteer systematisch met wijzigingen en monitor het effect.

Vrijwel alle door ons geïnterviewde experts staan positief tegenover onze onderzoeksvraag. Ouderexperts omdat ze vinden dat bestaande ouderprogramma's onvoldoende antwoord op de 'hoe' vraag bieden en ze geïnteresseerd zijn in nieuwe invalshoeken om de effecten van hun aanpakken te vergroten. De gedragsexperts omdat ze ouderbetrokkenheid een belangwekkend thema vinden en omdat ze optimistisch zijn over de mogelijkheden die hun vakgebied biedt op dit terrein.

Ook wij zijn enthousiast over de mogelijkheden van de gedragswetenschap en de rol die zij zou kunnen hebben bij interventies gericht op ouders. Talloze voorbeelden tonen aan dat gedragsbeïnvloeding grote effecten kan hebben. Maar niet zonder meer. Als onze zoektocht een ding heeft opgeleverd, is dat het inzicht dat gedragsbeïnvloeding een complexe aangelegenheid is, die moet worden overgelaten aan experts.

Simpele trucs bestaan niet. Het ontwerpen van een effectieve gedragsinterventie kost tijd en middelen en vraagt om een intensieve samenwerking tussen experts uit verschillende disciplines. Prototypes moeten worden uitgetoetst, onderzocht en bijgesteld. Je doet het goed, of anders helemaal niet, is een belangrijke conclusie.

Wij stellen daarom voor het vervolg grondig aan te pakken. We kijken daarbij af van het oorspronkelijke plan om te experimenteren met een aantal gedragsinterventies bij meerdere ouderprogramma's. Dat zou in strijd zijn met bovenstaande conclusie en dus maar oppervlakkige inzichten opleveren. We kiezen voor een aanpak die recht doet aan de complexiteit van ons vraagstuk. Onder regie van de Hogeschool Utrecht (HU), en in samenspraak met experts uit verschillende disciplines, doorlopen we (een deel van) de route die nodig is om te komen tot een effectieve en kennisonderbouwde gedragsinterventie rondom ouderbetrokkenheid. We verwachten dat iedere fase (om te beginnen een stevige doelgroepanalyse) waardevolle inzichten oplevert, die overdraagbaar zijn naar andere ouderprogramma's.

Vervolgstappen:

1. Inventarisatie en analyse bestaande kennis
2. Verrijking inzicht over doelgroep, gebruikscontext en doelgedrag (contextuele interviews)
3. Ontwerpend onderzoek naar ingangen en belemmeringen voor interventies

Aan het eind van deze drie fasen is het volgende tot stand gekomen:

- a) Gestructureerd overzicht waarin alle relevante inzichten voor voorleesgedrag van de doelgroep zijn vertaald naar een voor een ontwerptraject bruikbaar formaat
- b) Indeling in 3 tot 7 *sub*-doelgroepen, hun onderlinge verschillen en inzicht in dilemma's en kansen die een rol spelen bij het gebruik van digitale boeken
- c) Een aantal concrete interventie ideeën of richtingen voor het stimuleren van het gebruik van digitale boeken.

In de te ontwikkelen aanpak beperken we ons tot voorlezen. We richten ons op het gebruik van digitale prentenboeken in gezinnen met laagopgeleide ouders. Het is de bedoeling dat ze die dagelijks, gedurende een langere periode gaan gebruiken. De keuze voor digitale boeken is niet toevallig. Ze sluiten goed aan op een aantal basisvoorwaarden voor een succesvolle gedragsverandering: ze zijn hoog-effectief, maar ze vereisen geen grote vaardigheid of tijdsinvestering van ouders.

In een mogelijk vervolgtraject verrichten we onderzoek naar de ontworpen interventies, om te komen tot een reeks prototypen met hogere opbrengsten. Dit vervolg ligt buiten het bereik van de huidige middelen van project HOE?

De inzichten uit project HOE? zijn vrij beschikbaar en kunnen van nut zijn voor ontwikkelaars, beleidsmakers en anderen die zich bezig houden met de thema's onderwijsachterstanden en ouders.

www.vinci-toponderwijs.nl

Contactpersoon: Arjen Scholten (06-39051326; arjen.overvecht@gmail.com)